

Dinamik Yetenekler Yaklaşımına Yönelik Bibliyometrik Bir Analiz A Bibliometric Analysis of Dynamic Capabilities Approach

Ateş BAYAZIT ^a Gökçe Bahar GÜRBÜZER ^b

^aAnkara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası Ticaret Bölümü, Ankara, Türkiye.
atesbayazit@hbv.edu.tr

^bKTO Karatay Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Sigortacılık ve Sosyal Güvenlik Bölümü, Konya, Türkiye.
gokce.ulug@karatay.edu.tr

MAKALE BİLGİSİ

ÖZET

Anahtar Kelimeler:

Stratejik Yönetim
Pazarlama Teorileri
Dinamik Yetenekler
Bibliyometrik Analiz

Amaç – Bibliyometrik analiz çalışmalarında belirlenen araştırma konusuna yönelik yapılmış bilimsel çalışmalara ait veri tabanlarından elde edilen verilerin bir yazılım programı aracılığıyla bilimsel çalışmaların temel özelliklerinin analizi yapılmaktadır. Böylece elde edilen genel bibliyometrik bilgilerin ışığında dinamik yetenekler literatürünün kavramsal yapısı daha detaylı bir şekilde açıklanmıştır. Dolayısıyla araştırma kapsamlı bulgular ortaya koyması bakımından önemlidir. Bu çalışmanın amacı 1990'lı yıllardan sonra kavramsal olarak gelişmiş günümüzde hem pazarlama hem de yönetim literatüründe sıklıkla çalışma konusu olan, işletmelerin değişken ve belirsiz çevre koşulları altındaki durumlarını inceleyen dinamik yetenekler yaklaşımına yönelik gerçekleştirilen çalışmaların, bilimsel açıdan dönemsel ve yapısal olarak nasıl geliştiğini, evrildiğini ve özellikle sosyal bilimler alanında nasıl bir yer kapladığını analiz etmektir.

Gönderilme Tarihi 29
Aralık 2023

Revizyon Tarihi 1 Mart
2024

Kabul Tarihi 5 Mart 2024

Yöntem – Bu doğrultuda konu ile ilgili olarak Web of Science veri tabanında endekslenmiş çalışmalardan elde edilen verilerin Vosviewer yazılım programı aracılığıyla analizi yapılmıştır.

Bulgular – Dinamik yetenekler çalışmalarının dördüncü dönemde hız kazandığı, daha çok yönetim temelli çalışmalarla uluslararası indeksli yayınların yapıldığı, rekabet avantajı, organizasyonel değişim, bilgi yönetimi, inovasyon, strateji gibi kavramlarla birlikte çalışıldığı görülmüştür.

Tartışma – Araştırma bulguları doğrultusunda analize tabi tutulan veri setindeki çalışmaların yönetim bilimleri ağırlıklı olduğu görülmüştür. Çalışmada ayrıca, dinamik yeteneklerin pazarlama içerisindeki yeri ve evrensel alandaki konumunu incelenmiş ve indeksli yayınlardaki sınırlı temsiline vurgu yapılmıştır. Dinamik yeteneklerin disiplinler arası etkilerini vurgulayarak çoklu disiplinler arası yaklaşımlarla araştırılması gerekliliği görülmüştür.

Makale Kategorisi:

Araştırma Makalesi

ARTICLE INFO

ABSTRACT

Keywords:

Strategic Management
Marketing Theories
Dynamic Capabilities
Bibliometric Analysis

Purpose – In bibliometric analysis studies, data obtained from databases containing scientific studies related to the identified research topic analyzed for the fundamental characteristics of the academic works using a software program. Thus, based on the general bibliometric information obtained, the conceptual structure of the dynamic capabilities literature clarified in more detail. Therefore, this research is important in presenting comprehensive findings. Thus, based on the general bibliometric information obtained, the conceptual structure of the dynamic capabilities literature has been further elucidated in a more detailed manner. Therefore, this research is important in presenting comprehensive findings. The aim of this study is to explain how the studies on the dynamic capabilities approach, which has developed conceptually after the 1990s and is a frequent subject of study in both marketing and management literature today, examining the situations of businesses under variable and uncertain environmental conditions, have evolved and developed scientifically periodically and structurally. Especially to analyze what kind of place it occupies in the field of social sciences.

Received 29 December
2023

Revised 1 March 2024

Accepted 5 March 2024

Design/Methodology/Approach – In this regard, the data obtained from the studies indexed in the Web of Science database on the subject were analyzed through the Vosviewer software program.

Results – It has been observed that dynamic capabilities studies gained momentum in the fourth period, international indexed publications were made with more management-based studies, and concepts such as competitive advantage, organizational change, information management, innovation and strategy were studied together.

Discussion – According to the research findings, it has been observed that the studies in the analyzed dataset predominantly belong to the field of management sciences. The study further examines the position of dynamic capabilities within similar disciplines such as marketing and highlights its limited representation in indexed publications. Emphasizing the interdisciplinary impacts of dynamic capabilities, the research underscores the necessity of exploring these capabilities through multidisciplinary approaches.

Article Classification:

Research Article

Önerilen Atf/Suggested Citation

Bayazit, A., Gürbüz, G. B. (2024). Dinamik Yetenekler Yaklaşımına Yönelik Bibliyometrik Bir Analiz, *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 16 (1), 368-380.

1. GİRİŞ

Pazarlama disiplininde, müşterilerinin potansiyel gereksinimlerinin algılanması ve bu ihtiyaçlar için işletme içerisinde çözümler geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu amaçlar doğrultusunda uygulanan stratejiler de işletmeler için önemli bir rekabet avantajı kaynağı olarak kabul edilmektedir. Üstün performans elde etmenin öncelikli tekniklerinden birisi temel kaynaklardan yararlanmaktır. Bugün işletmelerdeki varlıkların büyük bir kısmı, maddi olmayan kaynaklardan oluşmaktadır. Burada maddi olmayan varlıklar, sürdürülebilir rekabet avantajı, ekonomik büyüme ve kalkınma için kaynak olarak kullanılan bir grup organizasyonel yetenek ve potansiyeli ifade etmek üzere kullanılmaktadır (Ejrami, Salehi, & Ahmadian, 2016, s. 23).

Maddi olmayan varlıklar, bir işletmenin sahip olduğu, önemli değer taşıyan ve işletmenin genel değerine katkıda bulunan fiziksel olmayan kaynaklarıdır. Bunlar bir işletmeyi rakiplerinden ayırarak, müşteriler için değer yaratarak ve geleceğe yönelik ekonomik faydalar sunarak rekabet avantajı sağlamaktadır. Bu varlıkları doğru şekilde tanımak ve yönetmek, işletmelerin genel değerlerini göstermelerine ve operasyonları hakkında bilinçli kararlar almalarına yardımcı olmaktadır (Madhani, 2012).

İşletmelerin rekabet ortamında başarılı olabilmesinin genel şartlarından birisi, kârların ve avantajların nasıl kalıcı hale getirilebileceğinin belirlenmesidir. İşletmeler rekabet avantajı geliştirmek için benzersiz, değerli, ender ve yeri doldurulamaz kaynaklar yaratmak üzere bazı yeteneklere ve potansiyele sahip olmalıdır (Barney, 1991, s. 99). Bu yetenekler işletmelerin ürün veya hizmetlerini müşterilerinden ayıran farklı özellikler veya operasyonel süreçler şeklinde görülmektedir.

Dinamik yetenekler yaklaşımı, kuruluşların hızla değişen bir ortamda rekabet avantajını nasıl sürdürebileceklerini anlamaya odaklanan, işletme ve yönetim alanında önemli bir kavram olarak ortaya çıkmıştır. Bu yaklaşım, firmanın gelişen piyasa koşullarına uyum sağlamak için iç ve dış yeterliliklerini entegre etme, oluşturma ve yeniden yapılandırma yeteneğini vurgulamaktadır (Teece ve Pisano, 1994; Helfat ve Peteraf, 2009).

Dinamik yetenekler kendini, firmaların mevcut operasyonlarıyla ilgili olan operasyonel veya olağan yeteneklerinden farklılaşarak göstermektedir. Örneğin; yenilikçi ar-ge operasyonları, maliyetleri azaltmak ve verimlilikleri arttırmak üzere yetenekli iş gücü, güçlü organizasyon kültürü, etkili pazarlama ve satış yetenekleri gibi iç yetkinler ile yeni pazar ve kaynaklara erişmek üzere stratejik ittifaklar, yeni teknolojilerin ve dijital yeteneklerin süreçlere dahil edilmesi şeklindeki teknolojik entegrasyonlar, tedarik zinciri ağlarının geliştirilmesi ve müşteri ilişkileri yönetimine ilişkin dış yetkinler de yapılacak entegrasyon ve yeniden yapılandırma süreçleri gibi çok farklı süreç ve rutinler şeklinde kendini göstermektedir (Teece vd., 1997; King vd., 2001). Bu yeteneklerin geliştirilmesiyle firmalar, uzun süreli rekabet avantajı elde etme ve rakiplerinden daha iyi performans gösterme konusunda güçlü bir konum da elde etmektedirler.

İş ortamı gelişmeye devam ettikçe, dinamik yeteneklerin incelenmesi, firmaların davranışlarını ve pazar dinamiklerine uyum sağlama yeteneklerini anlamak giderek daha önemli hale gelmiştir. Bu sebeplerle günümüz pazar yapısını daha iyi açıklayan dinamik yetenekler yaklaşımı, akademik araştırma ve pratik uygulama için ilgi çekici bir alan haline getirmiş ve araştırmacıların üzerinde sıklıkla çalıştığı bir kavram olmuştur.

Bu çalışmanın amacı dinamik yetenekler yaklaşımı dayanağında gerçekleştirilen çalışmaların akademik açıdan dönemsel ve yapısal olarak nasıl geliştiğini, evrildiğini ve özellikle sosyal bilimlerde nasıl bir yer kapladığını gerçekleştiren bibliyometrik analizler doğrultusunda sistematik bir yaklaşımla ortaya koymaktır. Bu bağlamda dinamik yetenekler yaklaşımının bibliyometrik analizinin yapılması, işletme ve yönetim alanındaki kavramın gelişimi ve potansiyel uygulamaları hakkında değerli bilgiler sunmaktadır. Dolayısıyla konuya ilgi duyan araştırmacılar için bu tür çalışmalar önemli bir kılavuz görevi üstlenmektedir.

1.1. Dinamik yetenekler yaklaşımı

Dinamik yetenekler (DC) yaklaşımı, temelde stratejik yönetimin çalışma alanlarından olup, köken olarak kaynak tabanlı teoriye dayanmaktadır. Yaklaşım esasen işletmelerin sürdürülebilir rekabet avantajını nasıl elde edeceklerini açıklamaya çalışan "Kaynak Tabanlı Teori"nin uzantısı olarak geliştirilmiştir. Kavramsal dayanağı 1990'da Teece, Pisano ve Shuen tarafından yapılan "Firma Yetenekleri Kaynaklar ve Strateji

Kavramı” adlı çalışma olarak görülmektedir. Ancak dinamik yetenekler kavramı ilk defa Teece ve Pisano (1994) tarafından “Industrial and Corporate Change” dergisinde yayınlanmış olan “Firmaların Dinamik Yetenekleri: Giriş” adlı çalışmada kullanılmıştır. Daha sonra Teece ve diğerlerinin (1997) Strategic Management Journal’da yayınladıkları “Dinamik Yetenekler ve Stratejik Yönetim” adlı makalesiyle ise dikkat çekmeye başlamıştır. Bu çalışmaya göre, dinamik ve belirsiz çevre koşullarında işletmelerin rekabet avantajı kazanabilmeleri ve bu avantajı sürdürülebilir kılmaları için bir takım dinamik yetenekler geliştirmeleri gerektiği savunulmaktadır (Teece, Pisano, & Shuen, 1997, s. 509).

Dinamik yeteneklerin geliştirilmesi, bir şirketin hızla değişen iş ortamlarını ele almak ve şekillendirmek için iç ve dış kaynaklarını/yeterliliklerini sürekli olarak birleştirmesini, değiştirmesini ve yeniden yapılandırmasını gerektirmektedir (Teece, 2010). Teece (1997)’ye göre dinamik yetenekleri geliştirmek için bir şirkette, fırsatların araştırılması, bilgi yönetimi ve öğrenme, koordinasyon, yapılandırma ve yeniden yapılandırma ve organizasyonel adaptasyon gibi faaliyetler yoluyla uygulanan kaynak yönetimine odaklanması gerekmektedir.

İşletmeler, iş çevresi dinamik veya öngörülemez olduğunda, mevcut iş süreçlerini gözden geçirmek ve yenilemek zorunda kalabilirler. Bu yeni yetenekler, işletmelerin hem rutinlerini değiştirme hem de bu değişiklikleri operasyonlarına entegre etme becerilerini geliştirmektedir (Zahra, Sapienza, & Davidsson, 2006, s. 921). Dolayısıyla dinamik yetenekler yaklaşımında bir becerinin sadece esnek değil aynı zamanda hızla değişen iş çevresine uyum sağlayabilme yeteneği de öne çıkarılmaktadır (Cavazos- Arroyo & Puente-Diaz , 2019, s. 2). Buna göre dinamik yetenekler, firmanın kaynaklarını yeniden yapılandırmasına ve değişen ortamlara yanıt verirken piyasa değişikliklerine de etkin bir şekilde tepki vermesine olanak tanımaktadır (Wang, Hu, & Hu, 2013, s. 336). Teece vd. (1997)’ye göre dinamik yetenekler temel anlamda içsel ve dışsal organizasyon becerileri, işletme kaynakları ve fonksiyonel yeterlilikleri birbirine uyarlayarak, bütünleştirerek veya yeniden yapılandırarak değişen iş ortamına uyum sağlamak için mevcut yeterliliklerin yenilenme kapasitesidir.

Dinamik yeteneklere ilişkin farklı tanımların yapıldığı ve bu tanımların zaman içerisinde geliştiği görülmektedir: Teece (1994) dinamik yetenekleri, “işletmenin yeni ürünler ve süreçler oluşturmasını ve değişen pazara yanıt vermesine imkan tanıyan yeterlilik ve yeteneklerdir” şeklinde açıklamaktadır. Helfat (1997) ise “değişen pazar koşullara göre yeni ürün ve hizmet geliştirme yeteneği” olarak tanımlamıştır. Eisenhardt ve Martin (2000) dinamik yetenekleri firmanın kaynakları kullanan, özellikle kaynakların entegre edilmesi, yeniden yapılandırılması, piyasa değişimini uyumlaştırılması veya pazar değişimi yaratan kaynakları alıp ve bırakması şeklindeki süreçleri, dolayısıyla örgütsel ve stratejik rutinleri şeklinde açıklamaktadır. Zahra ve George (2002) ise dinamik yetenekleri “firmaya müşterilerine ve rakiplerine göre kaynaklarını yeniden yapılandırmakta yardım eden değişiklik odaklı kabiliyetler” şeklinde açıklamıştır. Helfat vd. (2007)’ne göre dinamik yetenekler de “bir firmanın kaynak tabanını oluşturma, genişletme veya değiştirme kapasitesidir.”

Stratejik yönetim literatürü başta olmak üzere farklı alanlarda araştırmacıların kavrama ilgisi artmakla birlikte, yaklaşımın çeşitli nedenlerle (tanımında fikir birliği oluşturulamaması, boyutlarına yönelik farklı ifadelerin olması ve ölçümünde sıkıntılı/zorlukların olması) eleştirildiği görülmektedir (Arend & Bromiley, 2009). Kavrama yönelik eleştirilerin bir diğer odak noktası ise yeterli uygulamalı çalışmanın olmadığı yönündedir (Rodenbach ve Brettel, 2011; Pavlou ve Sawy, 2011; Arend ve Bromiley, 2009). Bu sebeple dinamik yeteneklerin literatürdeki durumunun belirlenmesi önemli olmaktadır. Bu doğrultuda bibliyometrik analizlerinde oldukça önemli olduğu görüşüne dayanarak çeşitli uygulamalı araştırmaların bazı veri tabanları üzerinden kısıtlı dönemlerde yapıldığı ya da genel yapısal özelliklerin sınırlı bir şekilde ortaya koyulduğu görülmektedir (Mota vd., 2017; Albort-Morant, vd., 2018; Rialti vd., 2019; Kaplan, 2020; Brito-Ochoa, vd. 2020; Marco-Lajara, vd., 2021; Demirel, 2022). Dolayısıyla bu çalışmada literatürdeki bu eksikliği kapatmak üzere kapsamlı bir bibliyometrik analiz yapmak amacıyla bir çeşit program kullanılarak dinamik yetenekler literatürünün hem genel hem de yapısal özellikleri analiz edilmiştir.

1.2. Bibliyometrik analiz

Bibliyometrik analiz, çeşitli faktörler nedeniyle araştırmalarda giderek daha popüler hale gelmiştir. Bunlardan ilki bibliyometrik analiz çalışmalarının, makalelerin kalıplarını, eğilimlerini ve düzenliliklerini belirleyerek, araştırma çerçevesinin evrimi ve potansiyel uygulamaları hakkında kıymetli bilgiler sunmasıdır. Bununla birlikte, küresel düzeyde bilimsel üretimi değerlendirmek ve bu yaklaşımla ilgili araştırma faaliyetlerini karakterize etmek için niceliksel ve sistematik bir yöntem sağlamasıdır (Bigliardi ve Filippelli, 2022).

İkinci olarak, araştırmacıların temel konuları belirlemesine, gelecekteki araştırma alanlarının tahmin edilmesine ve en sık alıntı yapılan akademisyenler ve aralarındaki ilişkilerin tanıtılmasına yardımcı olmaktadır. Böylece akademik literatürün karmaşık çerçevesinin somutlaştırılarak daha derinlemesine anlaşılmasına katkıda bulunmaktadır (Holden vd., 2005).

Ayrıca bibliyometrik analiz, farklı disiplinlerdeki etki ve eğilimlerin anlaşılmasına, çeşitli alanlardaki çalışmaların değerlendirilmesine, çalışmalarının haritalandırılmasına ve değerlendirilmesine yardımcı olarak akademik alanların geliştirilmesine destek vermektedir (Ellegaard ve Wallin, 2015).

Bibliyometrik analiz genellikle çeşitli performans analizi ve/veya bilim haritalaması için kullanılmaktadır. Bunlardan ilki esas olarak yazarlar, üniversiteler, dergiler ve ülkeler gibi farklı nesnelere ilgili performans ölçümlerinin incelenmesiyle ilgilidir; ikincisi ise esas olarak bir araştırma alanının yapısının haritalandırılmasına, tematik gelişiminin görselleştirilmesine ve alt alanları arasındaki karmaşık ilişkilerin ortaya çıkarılmasına odaklanmaktadır (Cobo, vd., 2011).

Bibliyometrik analizde nicel yöntemler kullanılmaktadır. Analize tabi tutulan çalışmalara yönelik objektif yayın verilerini kullanır ve yayınların içeriğini, kalitesini veya araştırmacıların motivasyonlarını yorumlamaya veya değerlendirmeye çalışmaz. Bu araştırmalarda analiz edilen çalışmaların içeriği ya da niteliği hakkında görüş belirtilmemektedir (Dunk ve Arbon, 2009:202).

Bibliyometrik analizler literatürdeki bilimsel araştırmaların kapsamlı bir şekilde haritalandırılmasını sağlamak için yaygın olarak kullanılmaktadır. Günümüzde sosyal bilimlerde ve işletme yönetiminde bilimsel yayınların analizi, yeni bilgi üretme ve bilimsel araştırmalara etki etmesi önemli bir süreç haline gelmiştir (Demirel, 2022:103). Bu nedenle bibliyometrik analizler, yeni araştırmalara fırsat veren bilimsel boşlukları keşfetmek için matematiksel ve istatistiksel yöntemlerle bilimsel faaliyetleri ölçtüğü için giderek daha da önemli hale gelmektedir (Rialti vd., 2019).

2. Yöntem

2.1. Veri oluşturma

Araştırma doğrultusunda uluslararası niteliğe sahip önemli bir veritabanı olan "Web of Science" (WoS) üzerinde "dynamic capabilities" ve "dynamic capability" anahtar kelimesinden yola çıkılarak dinamik yetenekler yaklaşımına yönelik gerçekleştirilen araştırmalara sistematik bir bibliyometrik analizi gerçekleştirmek amacıyla veriler çekilmiştir. Bu kapsamda anahtar kelimeyi "başlık" içinde barındıran 2.021 kaynak tespit edilmiştir. Bu kaynaklardan bazılarının dinamik yetenekler yaklaşımıyla ilgisi olmayabileceğinden, WoS'un filtreleme işlevleri, arama sonuçlarını hassaslaştırmak ve yalnızca dinamik yetenekler ile doğrudan ilgili kaynakları seçmek için kullanılmıştır. Araştırma alanları açısından filtreler genel olarak sosyal bilimlere ait kategorileri kapsayacak şekilde uygulanmıştır. Bu aşamadan sonra 1.554 çalışma elde edilmiştir. Daha sonra makalelere ulaşmak üzere yeniden filtreleme (Social Sciences Citation Index-SSCI, Science Citation Index Expanded- SCI ve Emerging Sources Citation Index- ESCI) yapılmış ve 1.317 makale incelemeye alınmak üzere veri seti indirilmiştir. Veri seti elde edilirken herhangi bir zaman filtresi kullanılmamış olup, çalışmalar 1997-2023 yıllarının tamamını kapsayacak şekilde ele alınmıştır.

2.2. VOSviewer Analizleri

Son yirmi yılda bilimsel haritalama ve bibliyografik analiz amacıyla çeşitli yazılım araçları geliştirilmiştir. Aralarındaki farklılıklara rağmen tüm bu araçlar disiplinler, belgeler, yazarlar, dergiler, ülkeler vb. arasında var olan karmaşık ve dinamik ilişkileri basit bir şekilde temsil etmek için tasarlanmıştır (Cobo vd., 2011).

VOSviewer yazılım programı, bibliyometrik analizlerde bilimsel çalışmaların ana odak alanlarını tespit etmek ve terim birlikteliği, ortak alıntı ve bibliyografik eşleştirme gibi çeşitli ağ analizi tekniklerini kullanarak etkili yazarları, yayınları ve dergileri belirlemek için kullanılmaktadır.

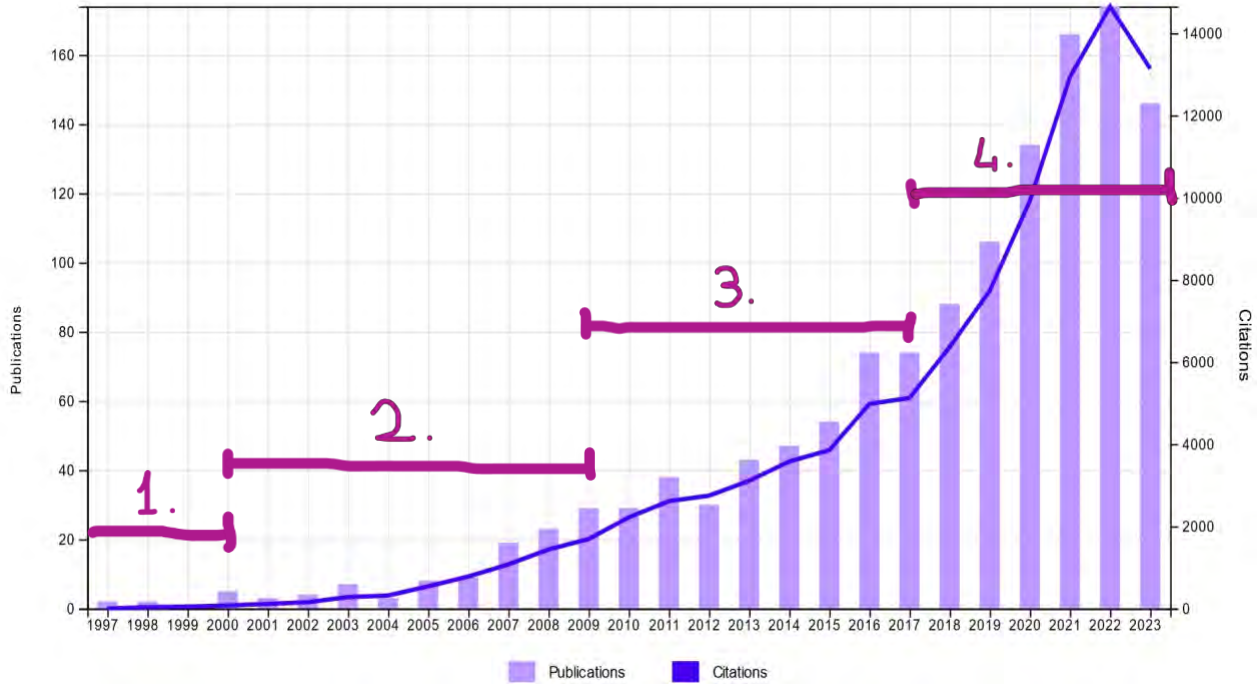
VOSviewer, ağ verilerine dayalı haritaları oluşturmak ve bunları görselleştirmek için kullanılan bir yazılım programıdır. Bu program aracılığıyla metin verisine dayalı haritalama, ortak yazarlık, ortak oluşum, atıf, bibliyografik eşleşme ve ortak atıf analizleri gibi çeşitli analizler yapılabilmektedir (Van Eck, & Waltman, 2020).

3. Bulgular

Bu bölümde WoS veri tabanından alınan verilerin Vosviewer yazılım programındaki analizi doğrultusunda elde edilen genel bibliyometrik analiz sonuçlarına ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

3.1. Yayın trendleri

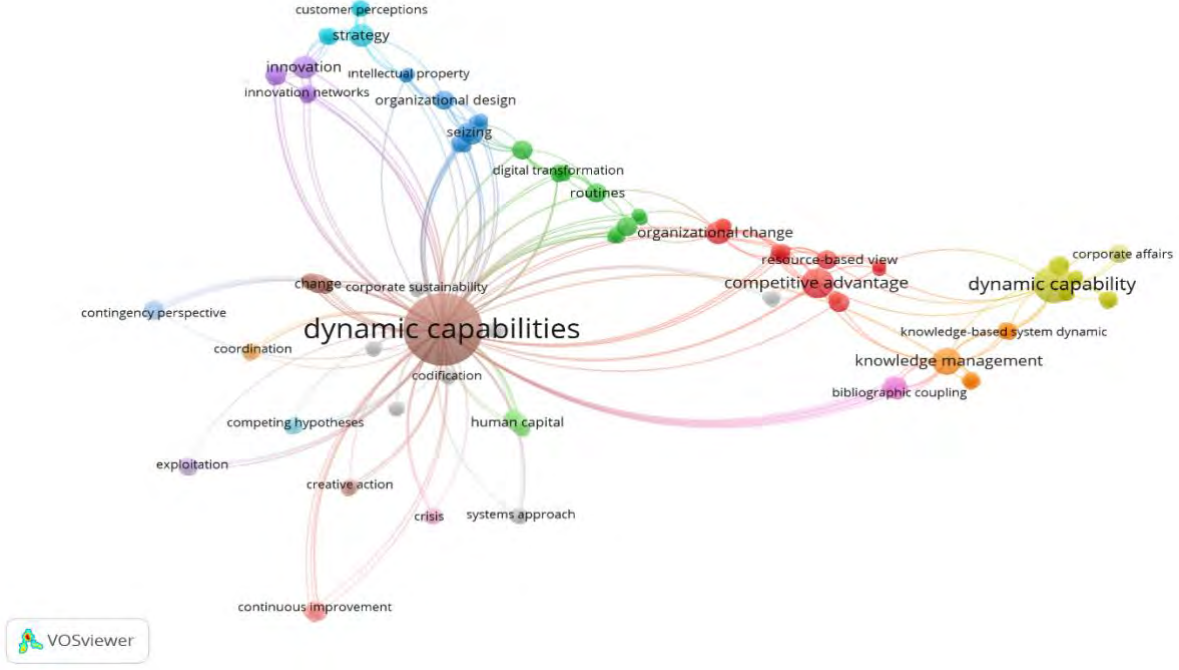
Dinamik yetenekler yaklaşımına yönelik yayın trendi incelendiğinde WoS veri tabanındaki ilk yayının 1997 yılında yapıldığı görülmektedir. 2007 yılına kadar yıllık yayın sayısının 10'un altında kaldığı ancak artış eğiminde olduğu görülmektedir. İlk defa 2007 yılında 19 yayımla başlayan yayın sayısındaki artışın özellikle 2013 yılından sonra üçüncü dönemde ivme kazandığı ve son dönemde oldukça hızlı arttığı görülmektedir. Yayın sayısı ilk defa 2015 yılında 50'nin üzerine, 2019 yılında ise 100'ün üzerine çıkmıştır. Yayın trendlerine yönelik WoS çıktıları Şekil 1'de verilmiştir. Şekil 1'de barlar yayın sayılarını temsil ederken, çizgi grafiği ise atıfları simgelemektedir.

Şekil 1. Yıllara göre yayın/atıf sayısı

3.2. Terim birlikteliği analizi

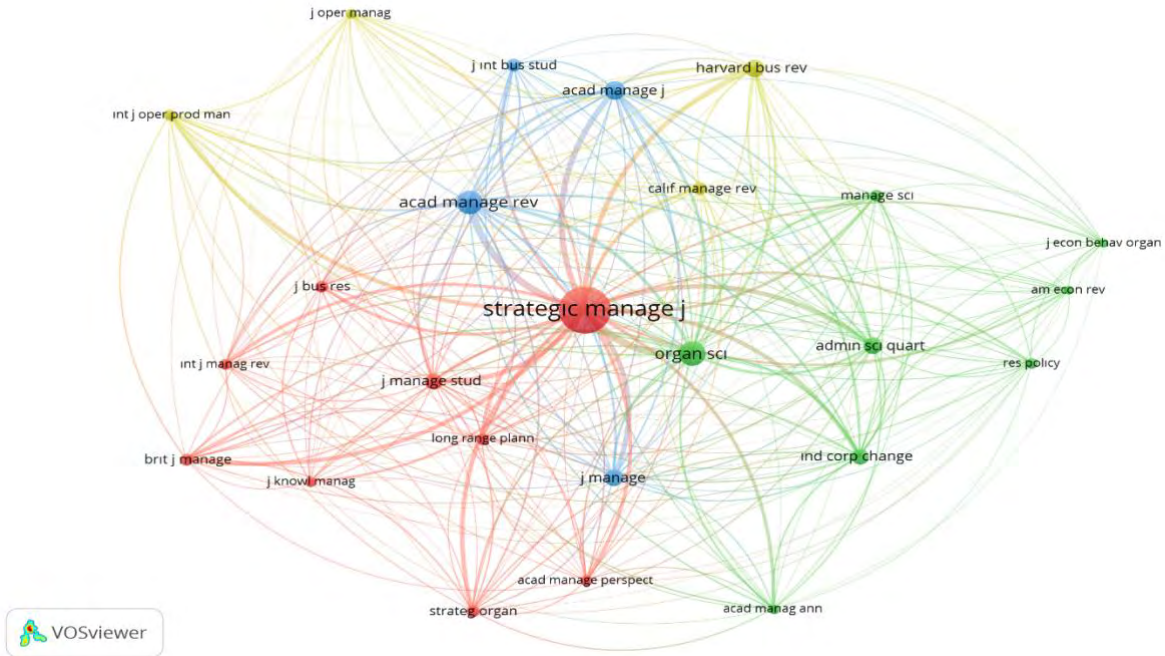
Yazarlar atarından makalelerinde belirtilen anahtar kelimelerin birbirleri ile olan ilişkisini belirlemek üzere terim birlikteliği (co-occurrence , auther keywords) analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları Şekil 2'de verilmiş olup, dinamik yetenekler anahtar kelimesi ile en çok kullanılan anahtar kelimelerin rekabet avantajı, organizasyonel değişim, bilgi yönetimi, inovasyon, strateji gibi kavramların olduğu görülmektedir.

Şekil 2. Terim birlikteliği analizi

3.3. Öne çıkan dergiler

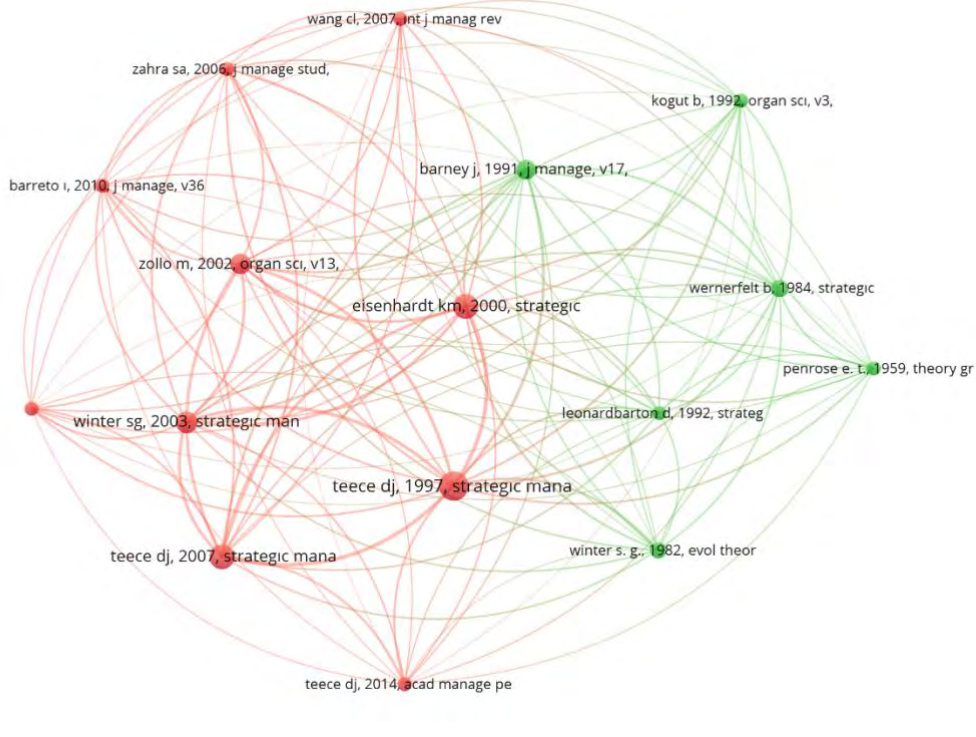
Dinamik yetenekler literatüründeki en etkili, öne çıkan dergileri belirlemek üzere yapılan analiz (co-citation, cited sources) sonuçları Şekil 3'te verilmiştir. Buna göre alanda en çok "Strategic Management Journal" dergisinin öne çıktığı görülmektedir. Analiz etkili yayınların dört ana kümeye ayrılabilirliğini göstermektedir (Kırmızı, yeşil, mavi ve sarı).

Şekil 3. Öne çıkan dergiler analizi

3.4. Öne çıkan yayınlar

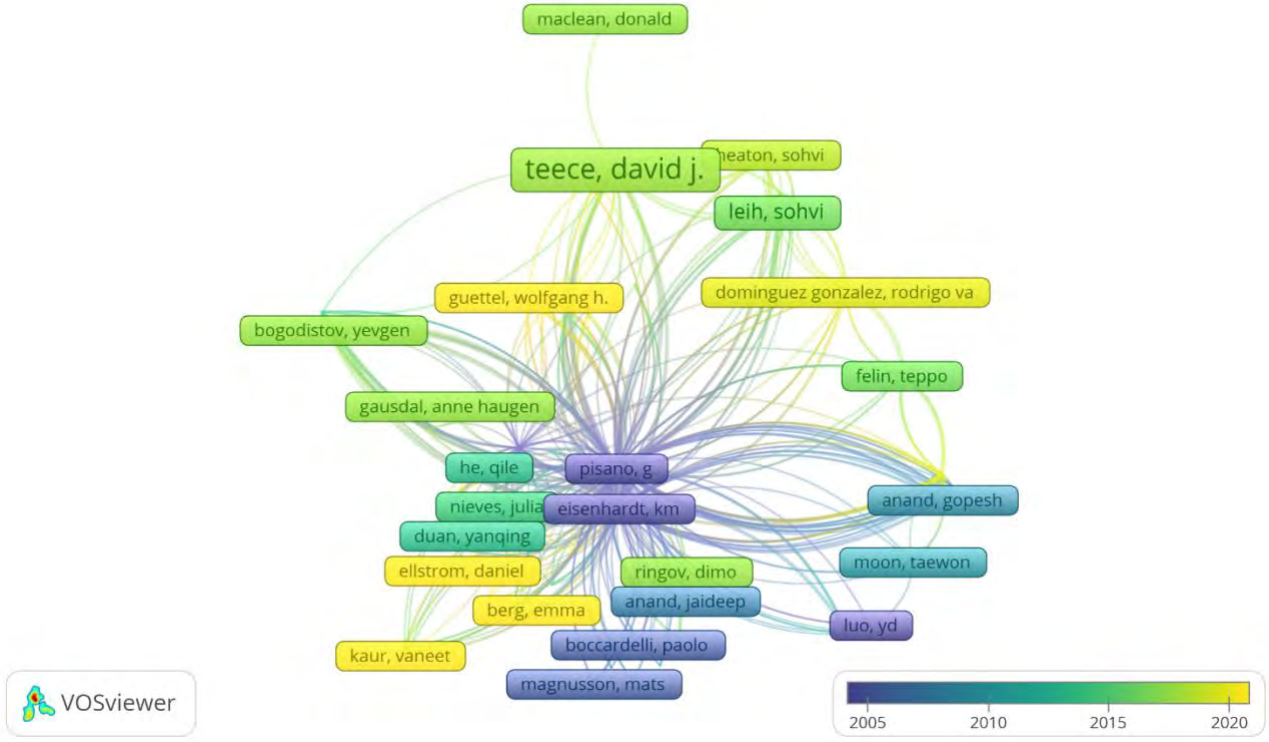
Dinamik yetenekler literatüründeki en etkili, öne çıkan yayınları belirlemek üzere yapılan analiz (co-citation, cited sources) sonuçları Şekil 4'de verilmiştir. Buna göre alanda en çok atıf alan yayınların Teece vd. (1997), Eisenhardt (2000), Zollo (2002), Winter (2003), Zahra (2006), Wang vd. 2007, Teece vd. (2007,2014) yayınları olduğu görülmüştür. Şekil 4'de verilen öne çıkan yayınlar görselinde kırmızı renkli yayınların alanda en etkili çalışmalar olduğu görülmektedir.

Şekil 4. Öne çıkan yayınlar analizi

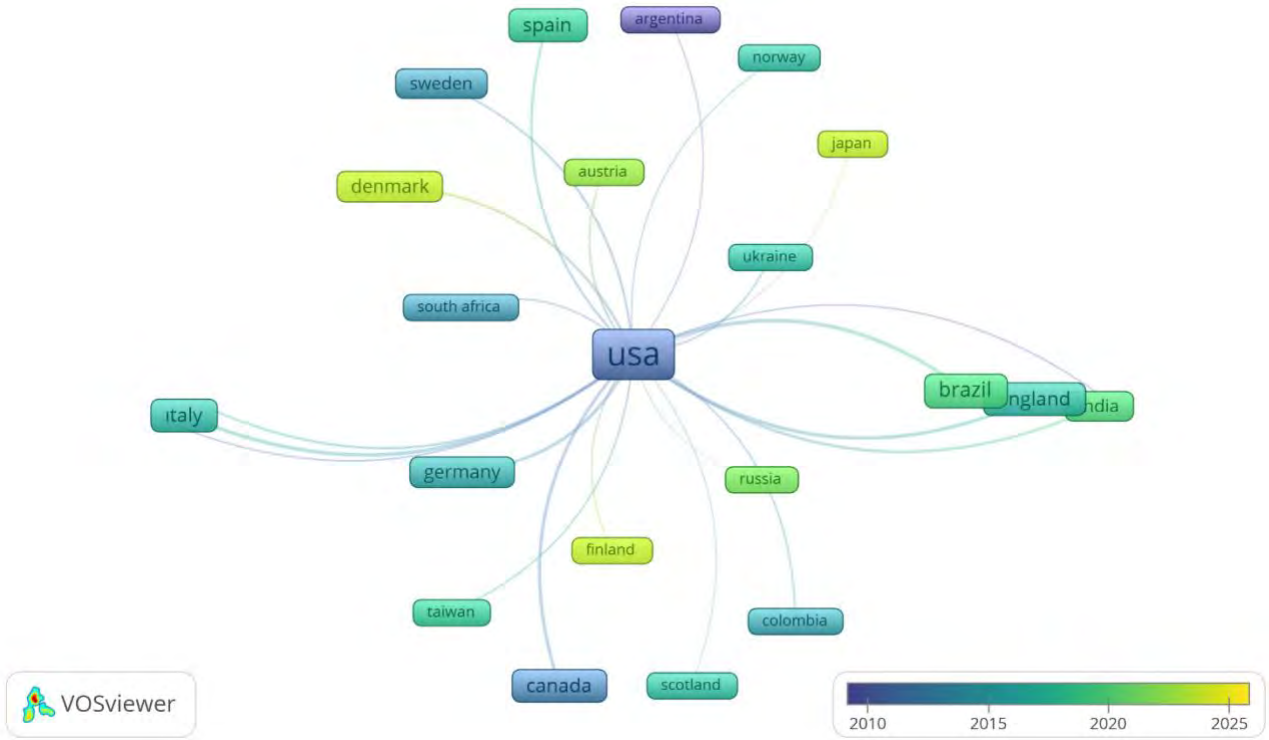
3.5. Öne çıkan yazarlar ve ülkeler

Dinamik yetenekler literatüründeki öne çıkan yazarların yıl bazlı analiz sonuçlarına ilişkin görsel Şekil 5'de verilmiştir. Buna göre en çok öne çıkan yazar David Teece olmakla birlikte, alanda en çok çalışma yapan ve atıf alan ilk yazarların 2000'li yılların başında Gary Pisano, Kathleen M. Eisenhardt, Paolo Boccardelli, Mats G. Magnusson olduğu; 2010'lu yıllarda ise Taewon Moon, Jaideep Anand, Gopesh Anand olduğu; 2015'li yıllardan sonra ise Anne Haugen Gausdal, Yevgen Bogodistov, Felin Teppo, Sohvi Leih şeklinde olduğu görülmektedir. 2020'li yıllardan sonra yapılan güncel çalışmaların içinde en çok atıf alan ve öne çıkanların ise, Wolfgang H. Guettel, Rodrigo Valio Dominguez Gonzalez, Emma Berg, Vaneet Kaur, Daniel Ellström şeklinde olduğu görülmektedir.

Şekil 5. Öne çıkan yazarlar analizi

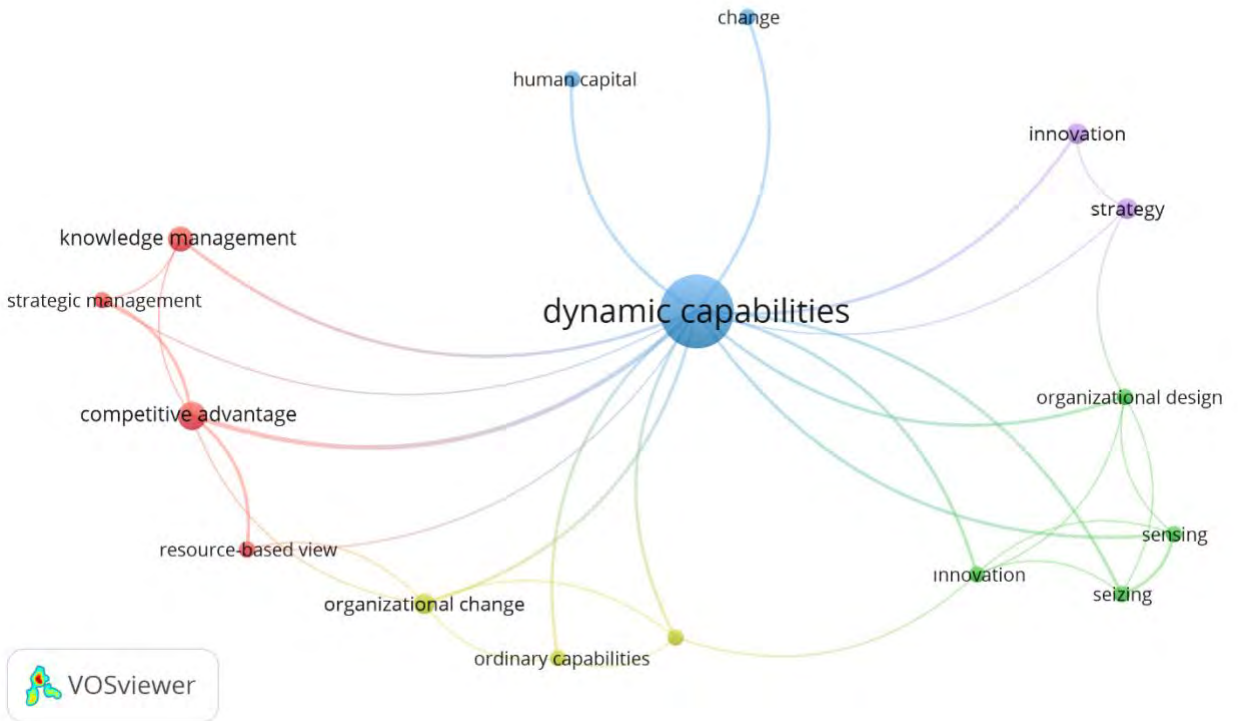
Dinamik yetenekler literatüründeki öne çıkan çalışmaların ülkelere göre yıl bazlı analiz sonuçlarına ilişkin görsel Şekil 6'da verilmiştir. Buna göre en çok çalışmanın yapıldığı ve atıf alan çalışmaların bulunduğu ülkenin Amerika olduğu, aynı zamanda ilk çalışmaların da bu ülke de yapıldığı görülmektedir. En güncel çalışmaların ise çoğunlukla Danimarka, Finlandiya ve Japonya'da yapıldığı görülmektedir.

Şekil 6. Öne çıkan ülkeler analizi

3.6. Anahtar kelime analizi

Dinamik yetenekler ile ilgili yapılan çalışmaların anahtar kelime analizi yapıldığında Şekil 7'de görüldüğü üzere en çok kullanılan anahtar kelimelerin beş grupta dağılım gösterdiği görülmektedir. Stratejik yönetim temelli gelişim gösteren yaklaşımın anahtar kelime görseli incelendiğinde de benzer şekilde kavramların dağılım gerçekleştirdiği görülmektedir. İlk olarak kırmızı grupta temel yönetim çalışma alanlarından olan bilgi yönetimi, stratejik yönetim, rekabet avantajı, kaynak tabanlı kuram gibi anahtar kelimelerin kullanıldığı görülmektedir. Mavi grupta insan kaynakları alanındaki çalışmaların değişim ve beşeri sermaye anahtar kelimeleriyle kullanıldığı görülmektedir. Mor grupta inovasyon ve strateji temelli çalışmaların bulunduğu, yeşil grupta ise örgütsel dizayn temelli, örgüt yapılarına göre dinamik yeteneklerin uygunluğuna yönelik çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Bu grupta da anahtar kelimelerin dinamik yeteneklerin alt boyutlarından olan sezme ve yakalama yetenekleri anahtar kelime olarak görülmektedir. Sarı grubun ise organizasyonel değişim, olağan (işletme) yetenekleri ve rutinler anahtar kelimeleriyle oluştuğu görülmektedir.

Şekil 7. Anahtar kelime analizi

Dinamik yetenekler literatüründeki anahtar kelime grupları dikkate alındığında, disiplinler arası bir dağılımın henüz oluşmadığı görülmektedir. Sonuçların sadece yönetim temelli çalışmalarla sınırlı kaldığı görülmektedir.

Wos veri tabanındaki indeksli çalışmalar içinden, insan kaynakları alanında yapılan çalışmalar incelendiğinde Altıntaş (2023)'ün çalışmasında dinamik yeteneklerin bilgi yönetimi faaliyetlerini nasıl desteklediği dinamik yeteneklerin mikro-temellerine dayanarak açıklanmaya çalışılmıştır. Nieves ve Haller (2014) dinamik yeteneklerin bilgi kaynakları aracılığıyla nasıl oluşturulduğunu incelemiş ve bireysel ve kolektif düzeyde ön bilgi ve becerilerin, turizm sektöründeki firmalarda dinamik yeteneklerin geliştirilmesinin temelini oluşturduğu sonucuna ulaşmıştır. Chatterji ve Patro (2014) beşeri sermayenin yönetimini keşfetmek için dinamik yetenekler yaklaşımını özellikle "işe alma" sürecine vurgu yaparak açıklamaya çalışmıştır. Çalışmalarında "işe alma" sürecini üst yönetimde somutlaşan ve insan sermayesinin yönetiminde uygulanan önemli bir dinamik yetenek olan varlık orkestrasyonunun bir örneği olarak ele almışlardır. Singh ve Rao (2016) entelektüel sermaye boyutlarının dinamik yetenekler üzerinde güçlü bir etkisi olduğunu belirtmiştir.

Organizasyonel değişim, rutinler ve olağan yetenekler anahtar kelimeleriyle benzer şekilde sarı grupta yapılan çalışmaların detaylı incelemesi yapıldığında Winter (2003)'ün çalışması dikkat çekmektedir. Burada dinamik yeteneklerin olağan yeteneklerden nasıl farklılaştığına dair açıklamaların yapıldığı, değişimin nasıl başarılacağı ve etkili stratejik rekabetin açıklandığı görülmektedir. Liboni vd. (2022) sistem yaklaşımı ve dinamik yeteneklerin ilişkisini araştırdıkları makalede, dinamik kabiliyetlerin sistemik doğasının vurgulanması ve sistem metodolojilerinin uygulanmasının teorik anlayışı ve pratik yönergeleri nasıl geliştirebileceği tartışılmaktadır.

Teece (2018) ise iş modelleri, dinamik yetenekler ve strateji ilişkisini inceleyerek, bir firmanın dinamik yeteneklerinin gücünün, onun iş modeli tasarımındaki yeterliliğinin şekillenmesine yardımcı olacağını ve belirli stratejilerin uygulanabilirliğine sınırlar koyacağını belirtmiştir. Özellikle iş modeli inovasyonu, uygulaması ve değişiminin daha iyi anlaşılmasını sağlayan çalışmaların dinamik yeteneklerin önemli yönlerine de ışık tutacağını vurgulamıştır. Schoemaker vd. (2018)'de benzer şekilde günümüz işletmelerinin faaliyet gösterdiği, daha riskli, daha değişken, belirsiz, karmaşık ve muğlak (VUCA) bir dünyada, firmaların dinamik yeteneklerini güçlendirecek, iş modeli inovasyonu ile birlikte yeni ürün ve süreç geliştirmelerine odaklanarak başarılı olabileceklerini vurgulamaktadır.

Ellström vd. (2022) firmalarda dijital dönüşümü mümkün kılan dinamik yeteneklerin algılanması, yakalanması ve yeniden yapılandırılması rutinlerini belirlemek amacıyla yaptığı çalışmalarında altı temel rutinden bahsedilmiştir. Çalışma dijital dönüşümü anlamak için dinamik yetenekleri kullanan az sayıdaki çalışmalardan birisi olarak dijital dönüşümde organizasyonun nasıl yeniden yapılandırılacağına ilişkin spesifik rehberlik sağlamaktadır.

4. Sonuç ve tartışma

İşletmelerin değişken ve belirsiz çevre koşulları altında nasıl rekabet avantajı kazanacağı sorusundan yola çıkılarak kaynak tabanlı kuram dayanağında geliştirilen dinamik yetenekler yaklaşımının mevcut literatürdeki konumunu araştırmak amacıyla tasarlanan bu çalışmada bibliyometrik bir analiz gerçekleştirilmiştir. Çalışma kapsamında WoS veritabanında SSCI, ESCI ve SCI-Expanded kapsamında uluslararası indekslerde yayınlanmış olan dinamik yetenekler yaklaşımına yönelik gerçekleştirilen çalışmaların, bilimsel açıdan dönemsel ve yapısal olarak nasıl geliştiğini, evrildiğini ve özellikle sosyal bilimler alanında nasıl bir yer kapladığını sorusuna cevap aranmıştır. Bu kapsamda kavrama ilişkin yayın trendleri, öne çıkan dergiler, öne çıkan yayınlar, yazarlar ve ülkeler incelenmiştir. Ayrıca terim birlikteliği ve anahtar kelime analizleri ile kavramın bilimsel açıdan hangi kavramlarla ilişkili olduğu ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Buna göre dinamik yetenekler literatüründe en çok çalışmaların 2018'den sonraki dördüncü dönemde hız kazandığı görülmektedir. Dinamik yetenekler anahtar kelimesi ile birlikte en çok kullanılan anahtar kelimelerin rekabet avantajı, organizasyonel değişim, bilgi yönetimi, inovasyon, strateji gibi kavramların olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Alandaki en önemli derginin Strategic Management Journal, en önemli yazarın ise Davic Teece olduğu görülmektedir. Kavramla ilgili en çok çalışmanın yapıldığı ülke ABD olurken, en eski çalışmalarında bununla birlikte, Kanada ve Arjantin'de yapıldığı görülmektedir. Çalışmaların 2015'li yıllardan sonra Avrupa'da (İtalya, Almanya, İspanya, Avusturya, İngiltere) yaygınlaşmaya başladığı ve 2020 sonrası dönemde ise Finlandiya, Danimarka ve Japonya olduğu görülmektedir. Anahtar kelime analizinde kavramın yönetim bilimlerinin alt alanlarını oluşturabilecek beş temel grupta ayrıştığı görülmektedir. Bu kapsamda insan kaynakları, yönetim kuramları, inovasyon ve strateji temelli çalışmalar, organizasyonel değişim, organizasyonel dizayn (tasarım) gibi kavramların ortaya çıktığı görülmüştür.

Yönetim alanında dinamik yeteneklerin incelenmesi, organizasyonel rutinler, girişimcilik ve olağan yetenekler perspektifleriyle entegre edilerek kapsamlı bir analiz çerçevesi oluşturulmuştur. Strateji odaklı dinamik yetenekler araştırmalarında, dinamik yetenekler kavramı ve bunların stratejiyle olan ilişkisi araştırılmış, bir firmanın kaynak tabanına dayalı yaratılmasına, genişletilmesine veya değiştirilmesine odaklanılmıştır. İnovasyon çalışmalarında dinamik yeteneklerin geliştirilmesi, firmaların çevresel değişikliklere yanıt vererek ve değişim yaratarak rekabet avantajını nasıl sürdürebileceklerine odaklanarak yapılmıştır. Ayrıca bilgi

edinimi ve öğrenme süreçlerine yönelik dinamik yetenek çalışmaları, organizasyonlarda öğrenmenin rolü incelenmiş, hızlı öğrenme ihtiyacını ve şirket içinde yeni stratejik varlıkların entegrasyonu vurgulanmıştır.

Dinamik yetenekler ve strateji arasındaki güçlü bağlantının kökleri ekonomiye de dayanmaktadır. Ayrıca dinamik yetenekler çerçevesi yalnızca stratejik yönetim alanıyla değil aynı zamanda pazarlama araştırmasıyla da ilgilidir. Dinamik yetenekler, işletmelerin finansal performansına ve sürdürülebilir rekabet avantajına katkıda bulunan, etkili ve hızlı pazarlama süreçleri aracılığıyla firmaların üstün müşteri değeri yaratmasına ve sunmasına olanak tanıdığından, pazarlama perspektifinde son derece önemlidir. Dinamik pazarlama yetenekleri kavramı da, ihracat pazarlamasını kolaylaştırmak için ihracat teşvikleri bakımından da incelendiği farklı çalışmalarla uluslararası pazarlamaya uygulanmıştır. Dinamik yetenekler çalışmalarının son beş yıldaki durumu incelendiğinde akademik literatürde yönetim dışındaki bilim dallarında da çalışmaların olduğu görülmektedir. Kavramın diğer alanlardaki çalışma örnekleri incelendiğinde; Mitreğa (2020), Khantimirov (2015) tarafından kavramın pazarlama açısından ele alındığı, Pfajfar (2023) tarafından uluslararası pazarlama açısından ele alındığı, Kwon (2021) tarafından uluslararası ticaret açısından ele alındığı görülmektedir.

Diğer disiplinlerde yapılan dinamik yetenekler çalışmalarının henüz yönetim bilimlerinde olduğu gibi yoğun bir şekilde indeksli çalışmalarda öne çıkacak kadar yapılmadığı sonucuna ulaşılmaktadır. Dolayısıyla dinamik yetenek çalışmalarının evrensel alanda diğer bilim dalları için yan başlık olarak kaldığı görülmektedir. Bu sebeple dinamik yeteneklerin diğer bilim alanlarında da uygulamalı sonuçlarının ayrıntılı bir şekilde incelenmesini yapmak üzere çeşitli çalışmaların yapılması faydalı olacaktır. Bu doğrultuda çalışma yapacak olan araştırmacıların özellikle farklı disiplinlerde dinamik yeteneklerin nasıl ve ne şekilde kullanılacağı ve etkilerinin neler olabileceğine yönelik çalışmaları uluslararası indekslerde kavramın yönetim alanının da dışında yer edinmesine katkıda bulunmaları açısından önem göstermektedir.

Kaynakça

- Albort-Morant, G., Leal-Rodríguez, A. L., Fernández-Rodríguez, V., & Ariza-Montes, A. (2018). Assessing the origins, evolution and prospects of the literature on dynamic capabilities: A bibliometric analysis. *European Research on Management and Business Economics*, 24(1), 42-52.
- Altıntaş, G. (2023). Microfoundations of Knowledge-Based Dynamic Capabilities. *Management* 26 (2), 54- 67. <https://doi.org/10.37725/mgmt.2023.5693>
- Arend, R. J. & Bromiley, P. (2009). Assessing the Dynamic Capabilities View: Spare Change, Everyone?, *Strategic Organization*, 7(1): 75-90.
- Bigliardi, B., & Filippelli, S. (2022). Factors affecting the growth of academic oriented spin-offs. In *Innovation strategies in the food industry (Second Edition)* (pp. 53–72). Academic Press. <https://doi.org/10.1016/B978-0-323-85203-6.00012-8>
- Chatterji, A. & Patro, A. (2014). Dynamic capabilities and managing human capital. *Academy of Management Perspectives*, 28 (4), 395-408. <https://doi.org/10.5465/amp.2013.0111>
- Cobo, M.J., López-Herrera, A.G., Herrera-Viedma, E., Herrera, F., 2011. Science mapping software tools: review, analysis, and cooperative study among tools. *Journal of American Society Information Science and Technology* (62), 1382–1402. <https://doi.org/10.1002/asi.21525>
- Dunk, A., & Arbon, P. (2009). Is it time for a new descriptor pressure injury: A bibliometric analysis. *Wound Pract. Res*, 17(4), 201-207.
- Ellegaard, O., & Wallin, J. A. (2015). The bibliometric analysis of scholarly production: How great is the impact? *Scientometrics*, 105(3), 1809–1831. <https://doi.org/10.1007/s11192-015-1645-z>
- Ellström, D., Holtström, J., Berg, E. and Josefsson, C. (2022), Dynamic capabilities for digital transformation, *Journal of Strategy and Management*, 15(2), 272-286. <https://doi.org/10.1108/JSMA-04-2021-0089>
- Eisenhardt, K. M., & Martin, J. A. (2000). Dynamic capabilities: what are they?. *Strategic management journal*, 21(10-11), 1105-1121.
- Helfat, C. E. (1997). Know-how and asset complementarity and dynamic capability accumulation: the case of R&D. *Strategic management journal*, 18(5), 339-360.

- Helfat, C. E., & Peteraf, M. A. (2009). Understanding dynamic capabilities: progress along a developmental path. *Strategic organization*, 7(1), 91-102. <https://doi.org/10.1177/147612700810013>
- Holden, G., Rosenberg, G. & Barker, K. (2005) Tracing Thought Through Time and Space: A Selective Review of Bibliometrics in Social Work, *Social Work in Health Care*, 41:3-4, 1-34, DOI: 10.1300/J010v41n03_01
- Kaplan, M. (2020). Dinamik yetenekler nasıl çalışılıyor? Araştırma yoğunluğu dönemine (2010-2014) yönelik bibliyometrik bir analiz. *R&S-Research Studies Anatolia Journal*, 3(2), 168-174. <https://doi.org/10.33723/rs.714690>
- Khantimirov, D. (2015). "Marketing Dynamic Capabilities: A Review Of Conceptualization And Development, Foundations And Future Research Agenda." In: Robinson, L. (eds) *Marketing Dynamism & Sustainability: Things Change, Things Stay the Sam Developments in Marketing Science: Proceedings of the Academy of Marketing Science*. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-10912-1_191
- King, A. W., Sally W. Fowler, & Zeithaml, C. P. (2001). Managing Organizational Competencies for Competitive Advantage: The Middle-Management Edge. *The Academy of Management Executive* (1993-2005), 15(2), 95–106. <http://www.jstor.org/stable/4165738>
- Kwon, Y. (2021) Impacts of Dynamic Marketing Capabilities on Performance in Exporting. *Open Journal of Business and Management*, 9, 2119-2135. doi: 10.4236/ojbm.2021.95112.
- Liboni, L.B., Cezarino, L.O., Donaires, O.S. & Zollo, M. (2022). Systems approach in dynamic capabilities. *Systems Research and Behavioral Science*. 1-13. <https://doi.org/10.1002/sres.2917>
- Madhani, P. M. (2012). Intangible assets: Value drivers for competitive advantage. In *Best practices in management accounting* (pp. 146-165). London: Palgrave Macmillan UK.
- Marco-Lajara, B., Ruiz-Fernández, L., & Seva-Larrosa, P. (2021). Dynamic Capabilities View within the Field of Strategic Management Field: A Bibliometric Analysis. *Contemporary Management Research*, 17(4), 333-350.
- Mitrega, M. (2020), Dynamic marketing capability – refining the concept and applying it to company innovations, *Journal of Business & Industrial Marketing*, 35 (2) pp. 193-203. <https://doi.org/10.1108/JBIM-01-2019-0007>
- Mota, F.B., Damasceno Pinto, C., Paranhos, J., & Hasenclever, L. (2017). Mapping the 'dynamic capabilities' scientific landscape, 1990-2015: A bibliometric analysis. *COLNET Journal of Scientometrics and Information Management*, 11(2), 309-324.
- Nieves, J. & Haller, S. (2014). Building dynamic capabilities through knowledge resources. *Tourism Management*, 40, 224-242. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2013.06.010>
- Pavlou, P. A. & Sawy, O. A. (2011). Understanding the Elusive Black Box of Dynamic Capabilities, *Decision Sciences*, 42(1): 239-273.
- Pfajfar, G., Mitrega, M. and Shoham, A. (2023), Systematic review of international marketing capabilities in dynamic capabilities view – calibrating research on international dynamic marketing capabilities, *International Marketing Review*, <https://doi.org/10.1108/IMR-12-2022-0276>
- Rialti, R., Marzi, G., Ciappei, C. & Busso, D. (2019). Big data and dynamic capabilities: A bibliometric analysis and systematic literature review. *Management Decision*, 57(8), 2052-2068. <https://doi.org/10.1108/MD-07-2018-0821>.
- Rodenbach, M. & Brettel, M. (2011), CEO Experience as Micro-level Origin of Dynamic Capabilities, *Management Decision*, 50(4): 611-634.
- Schoemaker, P. J. H., Heaton, S., & Teece, D. (2018). Innovation, Dynamic Capabilities, and Leadership. *California Management Review*, 61(1), 15-42. <https://doi.org/10.1177/0008125618790246>
- Singh, B. and Rao, M.K. (2016), Effect of intellectual capital on dynamic capabilities. *Journal of Organizational Change Management*, 29 (2) 129-149. <https://doi.org/10.1108/JOCM-12-2014-0225>
- Teece, D.J. & Pisano, G. (1994) The Dynamic Capabilities of Firms: an Introduction, *Industrial and Corporate Change*, Volume 3(3), 537–556, <https://doi.org/10.1093/icc/3.3.537-a>
- Teece, D. J., Pisano, G., & Shuen, A. (1997). Dynamic Capabilities and Strategic Management. *Strategic Management Journal*, 18(7), 509–533. <http://www.jstor.org/stable/3088148>
- Teece, D.J. (2010). Technological Innovation and the Theory of the Firm: The Role of Enterprise-Level Knowledge, Complementarities, and (Dynamic) Capabilities, in *Handbook of the Economics of Innovation* (1), 679-730. North-Holland. [https://doi.org/10.1016/S0169-7218\(10\)01016-6](https://doi.org/10.1016/S0169-7218(10)01016-6).

- Van Eck, N. J., & Waltman, L. (2020). VOSviewer manual: Manual for VOSviewer version 1.6. 15. Leiden: Centre for Science and Technology Studies (CWTS) of Leiden University.
- Zahra, S. A., & George, G. (2002). The net-enabled business innovation cycle and the evolution of dynamic capabilities. *Information systems research*, 13(2), 147-150.
- Winter, S.G. (2003). Understanding dynamic capabilities. *Special Issue: Why is there a resource-based view? Toward a theory of competitive heterogeneity*, 24 (10), 991-995. <https://doi.org/10.1002/smj.318>